

GEORGES CANGUILHEM:

Œuvres complètes 1: Écrits philosophiques et politiques 1926 – 1939

Paris: Librairie Philosophique J. Vrin 2011, 1034 s.

Francúzsky filozof a historik vedy Georges Canguilhem (1904 – 1995) je u nás zatiaľ len málo známy, o čom svedčí aj nie príliš lichotivý fakt, že v slovenských knižniciach sa nenachádza ani jedno jeho dielo. Canguilhem ich počas svojho života nepublikoval veľa a pôvodné vydania vychádzali vo viac-menej provinčných francúzskych vydavateľstvách. Najznámejšou z jeho prác je nepochybne esej *Normálne a patologické (Le normal et le pathologique)* z roku 1943. Canguilhem, ktorý okrem filozofie vyštudoval aj medicínu, prináša v knihe nielen reflexiu týchto pojmov v dejinách medicíny, ale rozvíja aj témy, ktoré budú preňho charakteristické: život, norma, normalita, zdravie, choroba, monštruozita a podobne. Jeho neskoršie texty sú dnes predmetom nových výskumov v rámci filozofie vedy. Spomeňme aspoň tie najdôležitejšie: *Štúdie o dejinách a filozofii vied o živých bytostiach a živote (Études d'histoire et de philosophie des sciences concernant les vivants et la vie, 1968)*, *Poznanie života (La connaissance de la vie, 1952)* a *Ideológia a racionalita v dejinách vied o živote (Idéologie et rationalité dans l'histoire des sciences de la vie, 1977)*.

Popri týchto publikáciách sa rozhodlo prestížne vydavateľstvo odbornej literatúry J. Vrin pripraviť aj kompletne dielo tohto francúzskeho filozofa, ktorého prvý zväzok pod názvom *Filozofické a politické spisy 1926 – 1939* vyšiel minulý rok a zachytáva Canguilhemove rané texty: články, prejavy a prednášky; anonymný text *Fašizmus a vidiečania (Le fascisme et les paysans, 1935)*; *Traktát o logike a morálke (Traité de logique et de morale, 1939)* a niekoľko doplnujúcich textov v Prílohách. Druhý zväzok bude obsahovať diela *Normálne a patologické*, *Poznanie života* a *Formovanie pojmu reflexie*, čiže bude pokrývať obdobie rokov 1943 – 1955, keď bol Canguilhem pozvaný na Sorbonu, kde sa stal po svojom učiteľovi Gastonovi Bachelardovi riaditeľom Inštitútu dejín vied; tretí zväzok bude zahŕňať neskoršie práce *Štúdie o dejinách a filozofii vied* a *Ideológia a racionalita* a do posledného, štvrtého zväzku mieni vydavateľ zaradiť všetky ostatné texty napísané po roku 1939. Pre úplnosť ešte dodajme, že prvý zväzok dotvárajú štúdie Jeana-Françoisa Braunsteina a Yvesa Schwartza, zostavovateľov zväzku, vo forme predslovov a úvodu, ako aj prezentácie k jednotlivým častiam knihy, na ktorých sa okrem zostavovateľov podieľali aj Michele Cammelli a Xavier Roth.

Predstavme v skratke niekoľko vybraných tém publikovaného prvého zväzku, s ktorými sa vyrovnával „mladý Canguilhem“ a ktoré v mnohom predznačili jeho ďalšie uvažovanie.

Prvá časť obsahuje vyše sto menších článkov, prednášok, príhovorov a listov, ktoré sa týkajú rôznych tém. Dominujú v nich predovšetkým krátke filozofické úvahy a Canguilhemove postoje k politickej situácii v Európe v medzivojnovom období a počas 2. svetovej vojny. Niekedy sú texty podpísané pseudonymom „C.-G. Bernard“ alebo jednoduchým „Vojak“. Z plejády textov si všimnime aspoň jeden: sugestívnu reč z roku

1926 zameranú na otázku: *O čom premýšľa univerzitná mládež?* Canguilhem na začiatku príhovoru uvažuje o zmysle položenej otázky týkajúcej sa novej „generácie, ktorá prichádza“. V akom význame používame tento výraz? Novou generáciou filozofov, ktorá prichádza, sa podľa neho bežne rozumie generácia odmietajúca „prekonané“ filozofické systémy ako zastarané a neúčinné. Máme donekonečna riešiť staré problémy, čítať dookola Platóna či Spinozu, alebo sa treba obrátiť k novým filozofiám a ponechať minulosť minulosti? Novú generáciu teda charakterizuje postoj „stáť proti“. Mladý Canguilhem rozumie lákavému rozsudku: Točiť sa v starých problémoch znamená ustrnúť. No tým závažnejšie je riešenie, ktoré ponúka: „Riešením, jediným, ktoré možno reálne vidieť [...], je byť každý deň pripravený na boj, na všetky boje. Najskôr proti bohatým a mocným, lebo bohatstvo a moc brzdia každé myslenie a každú skutočnú ušľachtilosť; ďalej proti tým, ktorí si myslia, že majú pravdu, proti falošným intelektuálom, proti samofúbyim ľuďom a prorokom. Proti tým, ktorí v snahe zakryť svoju neschopnosť a lenivosť hovoria, že problémy sú komplikované. Proti tým, ktorí tak v literatúre, ako aj v politike prezentujú veci ako problémy. Aby boli problémy náročné, nemusia byť vôbec komplikované. Jednoduchosť netreba odsudzovať. Chce to veľa odvahy, aby sme sa jej venovali“ (s. 150). To chcú podľa neho dosiahnuť mladí ľudia, „kým sú mladí a kým sú tými, ktorí prichádzajú. Keď sa náhle stanú tými, ktorí prišli, je to nešťastie. Vtedy už nevidia veci a veci im naháňajú strach. Na to existuje len jeden liek: byť vždy tým, kto práve prichádza, a pohrdáť tými, ktorí prišli (s. 151). Je jasné, že výraz „tí, ktorí prišli“ nie je vôbec totožný s výrazom „tí, ktorí nás predišli“. Byť tým, ktorý prichádza, je vecou postoja, nie vecou veku a generácií.

Do druhej časti zväzku zaradili zostavovatelia jeden jeho spis, a to *Fašizmus a vidiečania*, ktorý vyšiel v roku 1935 anonymne ako vyhlásenie *Rady ostrážitosti protifašistických intelektuálov* (*Le comité de vigilance des intellectuels antifascistes*, CVIA). Ako uvádza Michele Cammelli v predstavení tejto časti, u Canguilhema došlo v čase písania tejto práce k viacerým intelektuálnym a politickým posunom, predovšetkým z pasívneho pacifistu sa postupne stával angažovaný antifašista. Canguilhem si uvedomuje, že vtedy zaužívané chápanie fašizmu ako kapitalizmu, ktorý chce „v smrteľnom zápase zničiť pomocou ozbrojených skupín robotnícke združenia“, treba redefinovať, pretože vidiečanovi sú tieto združenia nielenže ľahostajné, ale dokonca nepriateľské (s. 539). Fašizmus je preňho stelesnením totalitárneho, feudálneho režimu, zotročenia vidieckej kultúry, útlaku a vykorisťovania pod eufemickým označením „autority“. Celý text je hľadáním dôvodu, prečo by mal francúzsky vidiek nielen odmietnuť fašizmus, ale postaviť sa mu aj aktívne na odpor.

Tretia časť sa venuje práci *Traktát o logike a morálke*, ktorý Canguilhem napísal v spolupráci s Camillom Planetom. Text je *de facto* skriptum pre vysokoškolských študentov, no zároveň je netradičným výkladom problémov spojených s logikou a morálkou. Canguilhem a Planet sa usilujú skôr problematizovať a stimulovať myslenie študentov, než im len ponúkať jednoduché poučky. Vezmime si ako ukážku aspoň jedno miesto z *Traktátu*: „Takmer všetky filozofie sa vo svojom smerovaní k činu viac-menej zastavili, lebo sa zaoberali logickými požiadavkami poznania. Naopak mystici, vojaci, zákonodar-

covia, štátnici, kriminalisti, správcovia, skrátka všetci *ľudia činu* sú moralistami, ktorí sa menej starajú o to, aby potvrdili svoj teoretický základ, a idú priamo k cieľu, ktorým je vytvoriť nejaké zriadenie bez toho, aby vysvetľovali, prečo existuje. Aby sme to zhrnuli: Problémom nie je ani tak vybrať si medzi týmito údajnými ľuďmi činu a údajnými filozofmi, ako skôr rozhodnúť sa pre jednu z dvoch rovnako udržateľných interpretácií podmienok Konania“ (s. 812), ktorými sú determinizmus a indeterminizmus.

V Prílohách ešte nájdeme texty, ktoré obsahujú Canguilhemov preklad práce Émila Boutrouxa *O večných pravdách u Descarta*, ktorá bola pôvodne napísaná v latinčine, a niekoľko menších textov Canguilhemových súčasníkov, najmä jeho priateľa Raymonda Arona. Sú to väčšinou texty, ktoré sú reakciou na diskusiu, ktorá prebehla v časopise *Libres Propos* o pacifizme a aktívnom antifašizme.

Vydanie súborného diela Georgesa Canguilhema je nepochybne dôležitým príspevkom k štúdiu nielen tohto francúzskeho filozofa, ale aj neľahkých časov, v ktorých intelektuáli pri rozhodovaní lavírovali medzi krajnými pozíciami. Kniha tak nesie aj bohaté svedectvá pre historikov, ktorí sa zaoberajú udalosťami prvej polovice 20. storočia. Pre filozofov sú, samozrejme, významné predovšetkým Canguilhemove filozofické úvahy z jeho prednášok a článkov, napríklad z textu o dvoch typoch filozofie, ktoré vyjadrujú slová „už“ a „ešte“ (s. 320), o unavenej filozofii, ktorá *už* dosiahla všetko, čo mohla, a o tej, ktorej túžba poznávať *ešte* nebola uspokojená.

Anton Vydra

Anton Vydra
Centrum fenomenologických štúdií
Katedra filozofie FF TU
Hornopotočná 23
918 43 Trnava
SR
e-mail: anton.vydra@truni.sk